

Magdaléna Ondicová

Vývoj kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993-2009

Zeszyt Naukowy 5, 47-64

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Vývoj kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993–2009

Anotácia: Autorka v článku stručne charakterizuje vývoj celkovej kriminality evidovanej v Slovenskej republike za sledované obdobie rokov 1993 až 2009. Pozornosť venuje aj vývoju a úrovni objasňovania jednotlivých druhov za sledované obdobie. V závere porovnáva zmenu štruktúry celkovej kriminality evidovanej v Slovenskej republike v rokoch 1993 a 2009.

Kľúčové slová: celková kriminalita, evidovaná kriminalita, násilná kriminalita, mravnostná kriminalita, majetková kriminalita, hospodárska kriminalita, úroveň objasňovania

Abstract: The article summarizes information on the development of total recorded crime and its various types registered in the Slovak Republic since "the independent Slovak Republic", i.e. from 1993 to the last registered year, 2009. This article is also focused on development and progress of total crime detection degree, as well as degree of detection of individual types of crime; for the mentioned period. In conclusion, there is an indication of the change in the structure of total crime registered in the Slovak Republic between the years 1993 and 2009.

Key words: total crime, recorded crime, violent crime, moral crime, property crime, economic crime, the degree of crime detection

Kriminalita je jav, ktorý narúša vyvážený vývoj spoločnosti, a teda je pre spoločnosť javom dysfunkčným a spoločensky škodlivým. Kriminalita ako sociálno-patologický jav má aspekty nielen spoločenské ale aj osobnostné, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestno-právne a iné. Narúša základné pravidlá spoločenského poriadku

a ľudské súžitie, spôsobuje spoločnosti ľudí výrazné materiálne ale aj nemateriálne škody, vyvoláva v spoločnosti atmosféru strachu, neistoty a nedôvery¹. Ani jedna spoločnosť nie je zbavená trestnej činnosti, preto hlavným cieľom „trestnej politiky“ nemôže byť len eliminácia trestnej činnosti, ale skôr jej udržanie na čo najnižšej hranici.

Hlavným zdrojom informácií o zmenách a vývoji trestnej činnosti zostávajú štatistické údaje o trestných činoch zaznamenané políciou. Oficiálne štatistiky Policajného zboru SR² vypovedajú len o kriminalite oficiálne evidovanej, nezahŕňajú však kriminalitu reálnu, ktorá je podstatne vyššia hlavne u trestných činov, pre ktoré je charakteristická vysoká latencia ako napríklad: majetkové trestné činy, mravnostné trestné činy a pod. Stav kriminality je veľmi ovplyvnený aj permanentnými úpravami zákonov a iných právnych noriem, ktoré sa pri evidencii stavu kriminality nezohľadňujú³.

Celková kriminalita evidovaná v EŠSK zahŕňa všetky trestné činy jednotlivcov a skupín osôb podľa príslušných ustanovení zákona č. 140/1961 Zb. a zákona č. 300/2005 Z. z. Celková kriminalita (CK) pozostáva z nasledovných šiestich základných druhov kriminality: násilnej kriminality (NK), mravnostnej kriminality (MrK), majetkovej kriminality

¹ O. Novotný, J. Zapletal a kol. *Kriminologie*, s 17.

² *Poznámka*: Vestník MV SR OV. Ročník: 2005, čiastka 108. Nariadenie ministra vnútra SR o používaní informačných systémov Policajného zboru evidenčno-štatistického systému kriminality a systému súčasne stíhaných osôb. Informačný systém Policajného zboru evidenčno-štatistický systém kriminality. Jeho výstupy sú spracované zo štatistik Policajného zboru. Zdroj: ÚCEP Banská Bystrica.

³ *Poznámka*: Často ide o zámer alebo aj nedocenenie zmien právnych noriem. Napríklad, zdanlivo irelevantné zvýšenie minimálnej mzdy spôsobí preliv väčšieho alebo menšieho počtu majetkových trestných činov do priestupkového konania, ktoré nie je vykazované ako trestná činnosť, a tým dôjde k poklesu stavu kriminality bez toho, že by sa z pohľadu poškodených stav podstatne zmenil. Taký „vývoj“ kriminality je teda skôr fiktívny, neobjektívny, neprináša úľavu občanom a ani nevylepšíje reálnu kriminálnu scénu.

(MK), ostatnej kriminality (OsK), zostávajúcej kriminality (ZK) a hospodárskej kriminality (HK)⁴.

Základným štatistickým obdobím pre potreby spracovania dát je jeden kalendárny rok. Sledovaným je pri CK z dôvodu ilustratívnejšieho naznačenia vývoja kriminality obdobie od roku 1989 do roku 2009, t.j. 21 rokov a pri jednotlivých druhoch kriminality je to obdobie rokov 1993 až 2009, t.j. obdobie od vzniku samostatnej Slovenskej republiky až po súčasnosť.

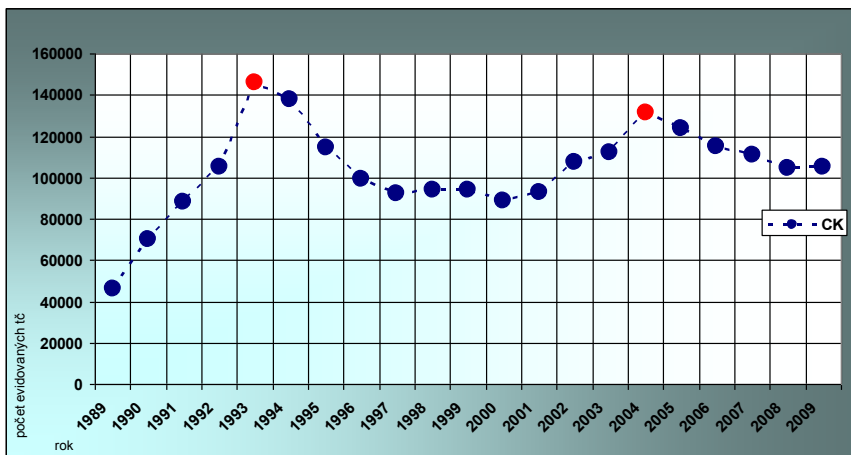
Po roku 1989, teda po roku kedy došlo v Československu k tzv. „Zamatovej revolúcii“, bol v Slovenskej republike zaznamenaný výrazný nárast u všetkých druhov kriminality a celkový počet trestných činov sa zvýšil za prvých päť rokov zo 46 389 na 146 125 trestných činov. Práve v roku 1993 dosiahol počet evidovaných trestných činov za celé tzv. „porevolučné obdobie“ maximálny počet 146 125 skutkov. Po roku 1993 došlo k poklesu celkového počtu evidovaných trestných činov, pričom v období rokov 1996–2001 sa pohyboval tesne pod hranicou 100 000 trestných činov⁵. V roku 2004 celkový počet evidovaných trestných činov opäť kulminoval a dosiahol hodnotu 131 244 trestných činov. Po uvedenom roku počet trestných činov do roku 2009 klesal na 104 905, čo však v porovnaní s rokom 2008 predstavuje mierny nárast celkového počtu evidovaných trestných činov o 147. Na základe porovnania celkového počtu trestných činov evidovaných roku v 1989 a v roku 2009 môžeme skonštatovať, že došlo k jeho nárastu o 58 516 trestných činov. Porovnaním celkového počtu trestných činov evidovaných roku v 1993 a v roku 2009 sme zistili, že došlo k poklesu o 41 220 trestných činov.

⁴ *Poznámka:* Ide o takticko-štatistické rozdelenie kriminality na jednotlivé druhy v zmysle štruktúry EŠSK.

⁵ *Poznámka:* Vývoj celkovej kriminality v SR do roku 1993 výrazne ovplyvňoval vývoj majetkovej kriminality evidovanej v SR. Až do roku 2006 sa výška spôsobenej škody odvíjala od minimálnej mzdy, ktorá výrazne ovplyvnila počet majetkových trestných činov – podrobnejšie pri majetkovej kriminalite.

Nasledujúci Graf 1 zachytáva vývoj celkovej kriminality v SR počas obdobia rokov 1989 až 2009, t.j. kvantitatívne údaje o celkovom počte evidovaných spáchaných skutkov za jednotlivé roky.

Graf 1. Vývoj celkovej kriminality (CK) v SR za obdobie rokov 1989–2009

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ÚCEP Banská Bystrica)

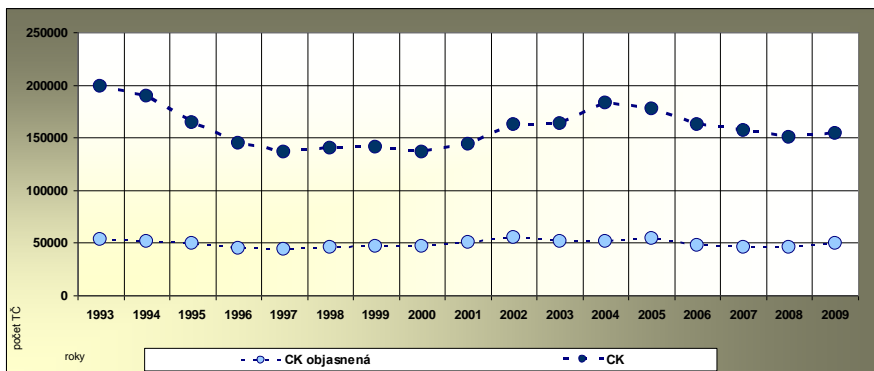
Konfrontujeme trestnú činnosť evidovanú v SR v období, kedy dochádzalo k výrazným legislatívnym úpravám Trestného zákona, vrátane obdobia, v ktorom došlo k aplikácii „Nového trestného zákona“ v praxi⁶.

V rokoch 1989 až 2009 bolo každoročne objasnených viac ako 40 288 trestných činov. Počet objasnených trestných činov sa pohyboval v rozmedzí od uvedených 40 288 trestných činov objasnených v roku 1989 až do 55 212 trestných činov objasnených v roku 2002. Počet objasnených trestných činov počas nasledujúcich šiestich rokov sledovaného obdobia klesol na 45 680 skutkov. V poslednom roku sledovaného obdobia sme evidovali mierny nárast na 49 453 skutkov, čo porovnaním s rokom 1989

⁶ *Poznámka:* V období rokov 1989 až 2005 došlo k 29 novelám Trestného zákona. Od 1.1.2006 už došlo k šiestim významnejším novelám Zákona NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona, ktorý nadobudol účinnosť od 1.1.2006.

síce predstavuje nárast o viac ako 9 000 skutkov, no porovnaním počtu trestných činov objasnených v roku 1993 a v roku 2009 sme zistili, že došlo k poklesu o 3 528 objasnených trestných činov.

Graf 2. Vývoj celkovej kriminality evidovanej v SR za obdobie rokov 1993–2009

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

Jedným z ukazovateľov spokojnosti a následnej dôvery občanov v PZ je aj miera úspešnosti pri objasňovaní spáchaných skutkov páchatelmi, prípadne jednotlivými skupinami páchatel'ov.

Počas obdobia tzv. „porevolučných“ rokov dosahovala úroveň objasňovania trestných činov každoročne viac ako 34,0%. Úroveň objasňovania dosiahla najnižšiu hodnotu práve v roku 1995. V poradí druhú najnižšiu hodnotu dosiahla úroveň objasňovania v roku 1993, v ktorom bolo evidovaných najviac trestných činov za celé obdobie rokov 1989 až 2009. Úroveň objasňovania dosahovala počas sledovaného obdobia rokov 1993 až 2009 hodnoty od 34,8% trestných činov objasnených v roku 1995 (táto hodnota bola dosiahnutá pri počte 114 579 celkovo evidovaných trestných činov v SR a počte 49 153 objasnených trestných činov), kedy dosiahla aj svoje minimum za obdobie sledovaných dvadsaťjeden rokov, až do 54,6% trestných činov objasnených v roku 2001. Úroveň objasnených trestných činov začala klesať v porovnaní s počtom objasnených trestných

činov už v roku 2002. Po uvedenom roku úroveň objasnených trestných činov kolísala. V roku 2004 pri celkovom počte 131 244 evidovaných a 51 683 objasnených trestných činoch dosiahla hodnotu 39,3%. Po roku druhej kulminácie evidovaných trestných činov dochádza na rozdiel od počtu objasnených činov k nárastu úrovne objasňovania na 47,1%, ktoré dosiahla v poslednom sledovanom roku. Z uvedeného vyplynulo, že orgány činné v trestnom konaní objasnili počas sledovaného obdobia každý druhý až každý tretí evidovaný trestný čin.

Z evidovaných skutkov spáchaných v rámci jednotlivých druhov kriminality sme podrobili analýze predovšetkým spoločensky najzávažnejšie násilné trestné činy a trestné činy, ktoré najviac narušajú integritu obeť, t.j. páchané v rámci mravnostnej kriminality. Tretie v poradí sme analyzovali skutky, ktoré patria medzi najpočetnejšie sa vyskytujúce, teda majetkové trestné činy. V závere sme venovali pozornosť aj ostatnej kriminalite, zostávajúcej kriminalite a hospodárskej kriminalite⁷.

Vývoj násilnej kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993–2009

Násilná kriminalita je najzávažnejším druhom trestnej činnosti a v rámci celkovej kriminality jej patrí významné miesto. Pre každú spoločnosť a jej občanov je závažným problémom. Mala by jej byť venovaná zvýšená pozornosť nielen zo strany odborníkov zaoberajúcich sa touto problematikou, ale aj zo strany širokej verejnosti a to najmä z pohľadu jej eliminácie a prevencie.

Násilná kriminalita je kriminologickým pojmom, ktorý ani v súčasnej dobe nie je chápaný jednotne. Trestný zákon pojem násilie nedefinuje a neuvádza násilné trestné činy ako samostatnú skupinu trestných činov. Samotný pojem násilná kriminalita vychádza zo spôsobu spáchania trestného činu, ktorého významnou charakteristikou je poškodenie,

⁷*Poznámka:* Ide o takticko-štatistické rozdelenie kriminality z pohľadu EŠSK, ktoré však nie jej totožné s kriminologickým členením kriminality.

deštrukcia cieľového objektu konania. Z kriminologického hľadiska násilnú kriminalitu predstavuje skupina trestných činov, pri ktorých páchatel úmyselne používa násilie (fyzické alebo psychické) alebo hrozbu násilia ako prostriedok na konečný predmet útoku - ľudské telo alebo ako násilný prostriedok k získaniu neoprávneného prospechu (napr. pri trestnom čine lúpeže), pričom páchatel úmyselne spôsobuje ujmu na živote alebo zdraví obete, alebo ho ohrozuje⁸.

Pri kriminálnom správaní stačí na zaradenie do kategórie násilných trestných činov zámer poškodiť, alebo zničiť, napríklad pokus o vraždu pri inom kriminálnom správaní „uzrozumenie“ s tým, že v priebehu dosahovania napríklad materiálneho zisku, môže dôjsť k poškodeniu, prípadne až k usmrteniu nositeľa žiadúcej hodnoty.⁹ Okrem toho jestvuje mnoho trestných činov, pri ktorých je násilie len kvalifikovaným znakom skutkovej podstaty. Sú to trestné činy, ktoré vo svojej skutkovej podstate nemajú uvedené násilie alebo jeho hrozbu, ale sú často páchané násilím alebo pod hrozbou násilia (napr. trestné činy výtržníctva, porušovania osobnej slobody a pod.)¹⁰.

Pri ďalších úvahách o násilnej kriminalite vychádzame z policajných štatistík, ktoré sú spracované vo forme výstupov EŠSK. Podľa takticko-štatistickej klasifikácie skupinu trestných činov evidovaných v štandardných výstupoch EŠSK ako násilná kriminalita predstavujú predovšetkým trestné činy vraždy, lúpeže, násilie na verejnom činiteľovi, úmyselné ublíženie na zdraví, ďalej sú to trestné činy s rasovým motívom a organizovaný zločin.

Nárast akceptácie násilia v spoločnosti podporil aj páchanie násilnej trestnej činnosti. Zaznamenávame faktory, akými sú zvyšujúca sa brutalita a bezohľadnosť páchatel'ov, ktoré sa negatívne prejavujú v pocitoch bezpečia u všetkých občanov. Vývoj násilnej kriminality je v našej spoločnosti dlhodobo nepriaznivý. Toto konštatovanie dokazuje aj stav

⁸ Kolektív autorov, *Kriminológia – osobitná časť*, II. diel, s. 234.

⁹ J. Kuchta, H. Válková et al., *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 379.

¹⁰ Kolektív autorov, *Kriminológia – osobitná časť*, II. diel, s. 235.

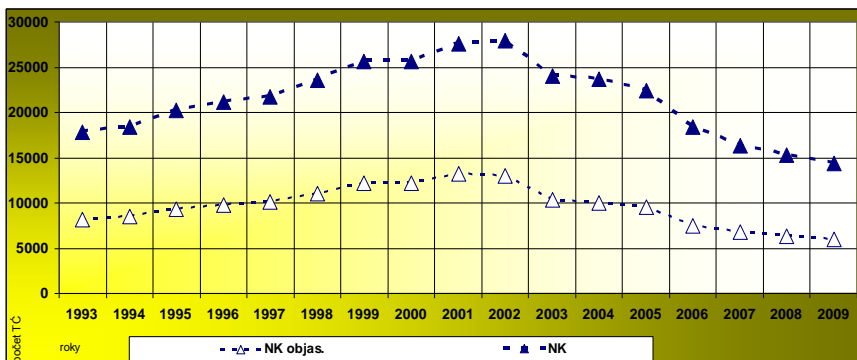
násilnej kriminality, ktorý mal v období rokov 1995, s výnimkou roku 2000, až do roku 2002 výrazne stúpajúcu tendenciu. Počet evidovaných násilných trestných činov stúpol z 9 722 skutkov evidovaných v roku 1993 na 15 020 skutkov v roku 2002. V uvedenom roku násilná trestná činnosť kulminovala. Závažný nárast potvrdzuje aj fakt, že za uvedené obdobie násilná kriminalita vzrástla o takmer 40%. Odlišný vývoj sme zaznamenali v roku 2003, v ktorom počet evidovaných násilných trestných činov klesol pod hranicu 14 000 skutkov. Počet evidovaných násilných trestných činov klesal až do roku 2009. A práve v poslednom roku sledovaného obdobia dosiahol počet 8 337 evidovaných násilných činov, čo predstavuje pokles v jeho porovnaní s rokom 1993 o 1 385 trestných činov.

Podobne aj počet objasnených trestných činov mal od prvého roku sledovaného obdobia stúpajúcu tendenciu, pričom jeho najvyššie hodnoty boli dosiahnuté, na rozdiel od počtu evidovaných trestných činov, už o rok skôr a to v roku 2001. Počet stúpol z 8 130 trestných činov objasnených v roku 1993 až na 13 192 trestných činov objasnených v roku 2001, kedy dosiahol aj maximálnu hodnotu. Po tomto roku postupne klesal počet objasnených násilných trestných činov na 5 998 objasnených v poslednom roku sledovaného obdobia, čo predstavovalo v porovnaní s počtom objasnených násilných trestných činov v prvom roku sledovaného obdobia pokles o 2 132 skutkov.

Úroveň objasňovania trestných činov evidovaných ako násilná kriminalita dosahovala každoročne hodnoty vyššie ako 68 %. V prvých rokoch sledovaného obdobia bolo objasnených spolu viac ako 83,4% násilných trestných činov a úroveň objasňovania mala až do roku 2001 stúpajúcu tendenciu, kedy dosiahla hodnotu 91,3% objasnených násilných trestných činov. Po roku 2001 došlo až do roku 2006 k poklesu objasnených trestných činov a to na 68,6%. Aj posledné tri roky sledovaného obdobia sa úroveň objasňovania držala na hranici 70,0%. V poslednom roku sledovaného obdobia dosiahla úroveň objasňovania hodnotu 71,9%, čo v porovnaní miery objasnenosti v prvom a poslednom roku sledovaného obdobia predstavovalo jej pokles o takmer 11,7%.

Počet trestných činov násilnej povahy¹¹ evidovaných po roku 2002 klesá z 15 020 trestných činov na 8 337 skutkov evidovaných v roku 2009, čo predstavuje pokles o viac ako 35%. Podiel násilnej kriminality na CK klesá zo 14% v roku 2002 na 8% v roku 2009, t.j. každý 12. evidovaný trestný čin patrí do skupiny násilných trestných činov.

Graf 3. Vývoj násilnej kriminality evidovanej v SR za obdobie rokov 1993–2009

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

Vývoj mravnostnej kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993–2009

Mravnostná kriminalita (MrK) má za celé sledované obdobie najnižší podiel na evidovanej kriminalite. Viac ako množstvom je však tento druh kriminality nebezpečný tým, že zasahuje do ľudskej dôstojnosti, cti a osobných práv jednotlivca, osobitne žien a detí. Z kriminologického hľadiska môžeme mravnostnú kriminalitu charakterizovať ako:

- trestné činy, ktorých konanie napĺňa pojmové znaky tzv. sexuálnej kriminality. Jeho podstatou je ukájanie sexuálneho pudu formami, ktoré spoločnosť netoleruje. (Kriminalizované je prekročenie okruhu dovolených sexuálnych partnerov alebo sexuálneho správania sa.).

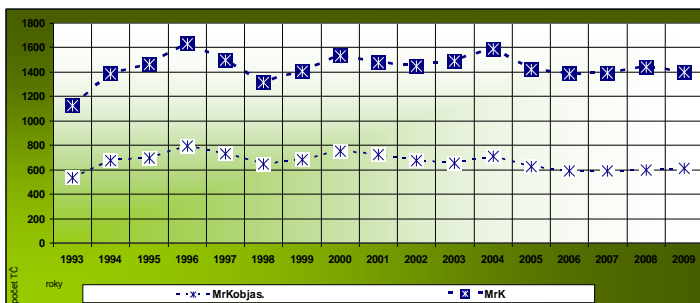
¹¹ *Poznámka:* V EŠSK sú v rámci NK evidované napr. vraždy, lúpeže, násilie na verejnom činiteľovi, úmyselné ublíženie na zdraví, trestný čin s rasovým motívom.

Konkrétne sú to trestné činy: znásilnenie, sexuálne násilie, sexuálne (pohlavné)¹² zneužívanie, súlož medzi príbuznými, ohrozovanie mravnosti, detská pornografia, konkrétne jej výroba, šírenie a jej prechovávanie.

- trestné činy spojené s dnes dekriminalizovanou prostitúciou, ktorá samotná nie je považovaná za trestný čin. Konkrétne sú to trestné činy: kupliarstvo, obchodovanie s ľuďmi, ublíženie na zdraví pohlavnou chorobou úmyselne, alebo z nedbanlivosti.¹³

Počas sledovaného obdobia sa počet mravnostných trestných činov pohyboval v rozmedzí od 593 evidovaných v roku 1993 až do 875 mravnostných trestných činov evidovaných v roku 2004. Celkovo počet evidovaných mravnostných trestných činov počas sledovaného obdobia kolísal. V poslednom roku sledovaného obdobia dosiahol hodnotu 791 trestných činov, čo pri porovnaní s rokom 1993 predstavuje nárast o 198 skutkov.

Graf 4. Vývoj mravnostnej kriminality evidovanej v SR za obdobie rokov 1993–2009

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

¹² *Poznámka:* Výstupy EŠSK aj naďalej pracujú s pojmami pohlavné zneužívanie, pričom v Zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v § 201 je uvádzaný trestný čin sexuálne zneužívanie.

¹³ Kolektív autorov, *Kriminológia – osobitná časť*, II diel, s. 252.

Každoročne bolo objasnených viac ako 534 mravnostných trestných činov. Počet objasnených mravnostných trestných činov, podobne ako počet evidovaných mravnostných trestných činov, počas sledovaného obdobia kolísal v rozmedzí od už spomínaných 534 trestných činov objasnených v prvom roku sledovaného obdobia až do 796 mravnostných trestných činov objasnených v roku 1996. Počet objasnených násilných trestných činov počas sledovaného obdobia v dvoj až trojročných intervaloch kolísal. V poslednom roku dosiahol hodnotu 611 objasnených trestných činov. Porovnaním počtu mravnostných trestných činov evidovaných v prvom a poslednom roku sledovaného obdobia sme zistili, že došlo k nárastu počtu o 77 skutkov.

Mravnostná kriminalita na rozdiel od majetkovej a iných druhov kriminality každoročne dosahuje viac ako 71,0% úroveň objasnenosti. Úroveň objasnenosti kolísala v rozmedzí od 71,2% mravnostných trestných činov objasnených v roku 2008 až do 96,4% mravnostných trestných činov objasnených v roku 1998. Prvých desať rokov sledovaného obdobia dosahovala hodnoty vyššie ako 90 %. No po roku 2001 klesla do roku 2003 na 78,2%. V roku 2004 opäť stúpila na 81,5% a počas nasledujúcich štyroch rokov klesla až na spomínanú minimálnu hodnotu 71,2%. V poslednom roku sledovaného obdobia bolo spolu objasnených takmer 72% mravnostných trestných činov, čo porovnaním s prvým rokom roka sledovaného obdobia predstavovalo pokles úrovne objasňovania o takmer 13,0%.

Predpokladanou vysoko latentnou formou sa vyznačujú najmä sexuálne (pohlavné) zneužívania, nakoľko k takýmto prípadom dochádza v uzatvorenom, často rodinnom prostredí. Medzi trestné činy s vysokou latenciou, pri ktorých je sťažená dokumentácia z dôvodu chýbajúceho predmetu útoku, môžeme zaradiť trestné činy sexuálneho (pohlavného) zneužitia, kupliarstvo a obchodovanie so ženami.

Vývoj majetkovej kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993–2009

Majetková kriminalita v najširšom zmysle je útok zo strany páchatel'a voči cudziemu majetku, pričom nie je rozhodujúce, kto je vlastníkom, respektíve oprávneným užívateľom tohto majetku. V užšom zmysle je to trestná činnosť, pri ktorej trestne zodpovedný páchatel' bez ohľadu na spôsob jej spáchania a ohľadu na formu vlastníctva majetku, voči ktorému jeho útok smeruje a ktorý ohrozuje, alebo sa ho zmocní s cieľom trvalého alebo dočasného užívania, pričom ale konečným cieľom páchatel'a je získanie neoprávneného majetkového prospechu pre seba alebo pre inú osobu (osoby)¹⁴.

Majetková kriminalita po roku 1989 prešla výraznými kvalitatívnymi a kvantitatívnymi zmenami a stala sa najpočetnejším druhom trestnej činnosti páchanej v Slovenskej republike. Výrazný nárast majetkových trestných činov, ale aj priestupkov proti majetku sa čoraz viac dotýka širokej verejnosti. Občania sú vystavení narastajúcemu riziku, že sa stanú obeťou majetkovej trestnej činnosti.

Rok 1993 je rokom osamostatnenia Slovenskej republiky. Do roku 1993 dramaticky narástol počet majetkových trestných činov konkrétne napríklad: krádeží vlámaním, krádeží ostatných a ostatných majetkových trestných činov. Po roku 1993 je pokles majetkovej kriminality odrazom rekodifikácie trestného zákona, kedy tzv. „Veľkou novelou“ Trestného zákona č. 248/1994 Z. z. sa zmenil § 89 ods. 14, ktorým bola škoda nie nepatrná určená na dvojnásobok minimálnej mesačnej mzdy¹⁵.

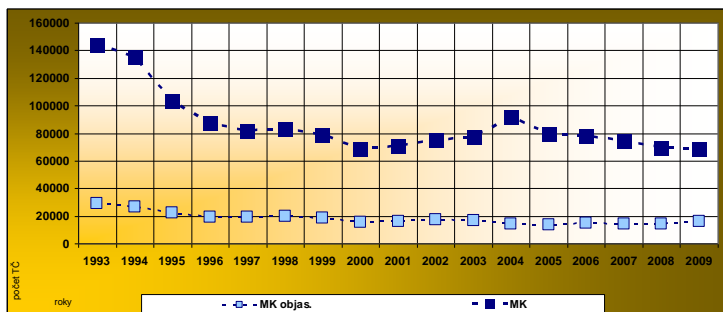
¹⁴ Kolektív autorov, *Kriminológia – osobitná časť*, II. diel, s. 165.

¹⁵ *Poznámka*: Podľa Zákona č. 90/1996 Z. z. o minimálnej mzde bola minimálna mzda stanovená na 2700,- Sk. Minimálna mzda prešla viacerými úpravami a dosiahla výšku 4400,- Sk, čo sa prejavilo v tom, že mnohé dovtedy majetkové trestné činy boli kvalifikované ako priestupky proti majetku, a teda neboli registrované ako majetkové trestné činy. Tieto zmeny sa odrazili nielen v počte majetkových trestných činov, ale aj v počte priestupkov proti majetku, ktorý mal stúpajúcu tendenciu a v roku 2004 dosiahol hranicu 329 970 (z toho bolo objasnených 245 126 priestupkov), v roku 2004 bolo registrovaných 104 513

V posledných šiestich rokoch evidujeme klesajúcu tendenciu majetkovej kriminality a v porovnaní rokov 1993 a 2009 dochádza aj k miernemu poklesu podielu majetkovej kriminality na celkovej kriminalite z takmer 80% (78,7%) na približne 50% (49,9%)¹⁶.

Konkrétnejšie, počet evidovaných majetkových trestných činov sa počas sledovaného obdobia pohyboval v rozmedzí od 52 923 evidovaných v roku 2000 do 115 049 evidovaných v prvom roku. Počet evidovaných majetkových trestných činov prvých osem rokov sledovaného obdobia klesal z uvedených 115 049 trestných činov na spomínané minimum. Po roku 2000 stúpol až do roku 2004, kedy sme evidovali druhý najvyšší počet trestných činov majetkovej povahy v období rokov 1993 až 2009 a to 77 089 skutkov. Posledných päť rokov sledovaného obdobia počet evidovaných majetkových trestných činov opäť klesal. V roku 2009 bolo evidovaných 52 399 skutkov, čo porovnaním s prvým rokom sledovaného obdobia predstavovalo pokles o viac ako polovicu, konkrétne o 62 650 trestných činov.

Graf 5. Vývoj majetkovej kriminality evidovanej v SR za obdobie rokov 1993–2009

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

priestupkov proti majetku (z toho bolo objasnených 26 890). Novelou Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona bola upravená výška škody malej, škoda prevyšujúca sumu 8000,- Sk. V súčasnosti výška škody malej predstavuje 266 eur.

¹⁶ Poznámka: Informácia získaná spracovaním Výstupov Informačného systému Policajného zboru evidenčno-štatistického systému kriminality za roky 1993–2009.

Pre majetkovú kriminalitu je charakteristická nízka úroveň objasňovania trestných činov. Každoročne bolo objasnených od 13 780 do 28 792 majetkových trestných činov. Počet objasnených majetkových trestných činov (s výnimkou roku 1998), podobne ako počet evidovaných trestných činov, prvých päť rokov sledovaného obdobia klesal z uvedeného maxima na 15 660 skutkov. Po roku 2000 až do roku 2005 kolíše v dvojročných intervaloch až dosiahol minimum. Posledné štyri roky sledovaného obdobia opätovne stúpala na 15 908 trestných činov objasnených v poslednom roku sledovaného obdobia. Na základe porovnania počtu trestných činov objasnených v prvom a poslednom roku sledovaného obdobia môžeme skonštatovať, že došlo celkovo k poklesu o viac ako 40%, presnejšie o 12 884 trestných činov.

Miera objasnenosti sa pohybovala v intervale od takmer 19% dosiahnutých v roku 2004 do 31,4% trestných činov objasnených v roku 1998. Po roku 2004 úroveň objasňovania až do konca sledovaného obdobia stúpala z uvedených takmer 19 % na 30,4% dosiahnutých v roku 2009. Porovnaním úrovne objasňovania v prvom a poslednom roku sledovaného obdobia sme zistili, že došlo síce k poklesu počtu objasnených majetkových trestných činov o uvedených 12 884 skutkov, pričom ale úroveň objasňovania stúpla o 5,4%.

Na základe podrobnejšej analýzy informácií z EŠSK o evidovaných trestných činoch majetkovej kriminality môžeme len konštatovať, že každý druhý evidovaný trestný čin spáchaný v SR je majetkovej povahy a najčastejšie sa vyskytujúci trestný čin je krádež vlámaním.

Počas sledovaných rokov 1993 až 2009 prevažne stúpala (len jeden rok klesal) počet trestných činov evidovaných ako ostatná kriminalita¹⁷. Jej počet sa pomerne dlhý čas (počas štrnástich rokov) pravidelne zvyšoval, slabý pokles evidujeme len v roku 2006 a vzápätí opäť počet trestných činov ostatnej kriminality stúpala až na hodnotu 10 128 skutkov (v roku

¹⁷ *Poznámka:* V EŠSK sú v rámci OsK evidované trestné činy napr. výtržníctvo, požiare a výbuchy, omamné a psychotropné látky, šírenie toxikománie a nedovolené ozbrojovanie.

2009). Najčastejšie sa vyskytoval trestný čin výtržníctva. Po roku 2004, teda v roku vstupu SR do EÚ sa začal zvyšovať počet trestných činov súvisiacich s drogami z 1 282 skutkov evidovaných v roku 2004 na 2 456 skutkov v roku 2009, čo predstavovalo až 78% nárast. Omamné a psychotropné látky a šírenie toxikománie zostávajú po roku 2004 na úrovni 500 trestných činov ročne a trestný čin nedovoleného ozbrojovania vykazuje mierny pokles.

S výnimkou jedného roka (2006) stúpa počas sledovaného obdobia počet trestných činov evidovaných v EŠSK ako zostávajúca kriminalita¹⁸. V roku 2009 sa počet trestných činov zostávajúcej kriminality zastavil na počte 13 683 skutkov. Z nášho pozorovania vyplýva, že na neustále sa zvyšujúci nárast počtu zostávajúcej kriminality môže mať vplyv nárast počtu dopravných nehôd ako i trestného činu ohrozovania pod vplyvom návykovej látky.

Hospodárska kriminalita¹⁹ prvých päť rokov sledovaného obdobia (s výnimkou roku 1995) pozvoľna klesá, no nasledujúce roky až do roku 2006 stúpala zo 4 716 trestných činov evidovaných ako hospodárska kriminalita v roku 1997 na 19 168 evidovaných práve v roku 2006. Nasledujúce dva roky opäť počet trestných činov evidovaných ako hospodárska kriminalita síce klesal na 16 974 skutkov, no posledný rok dosiahol opäť hodnotu 19 518 trestných činov. Na základe porovnania počtu hospodárskych trestných činov evidovaných v prvom roku a v poslednom roku sledovaného obdobia môžeme skonštatovať, že došlo k nárastu o 10 654 skutkov, teda viac ako o dvojnásobok.

¹⁸ *Poznámka:* V EŠSK sú v rámci ZK evidované trestné činy napr.: cestné dopravné nehody, ohrozovanie pod vplyvom návykovej látky, trestné činy vojenské a proti republike.

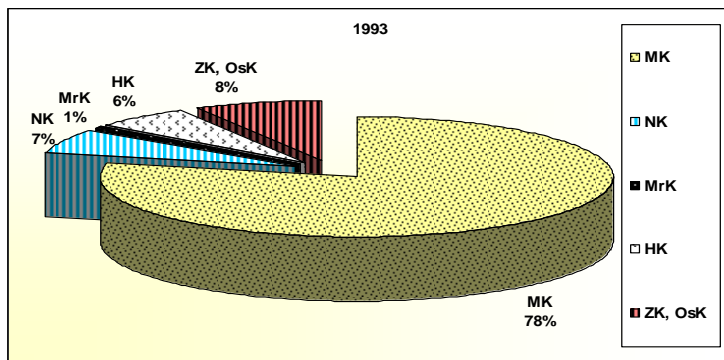
¹⁹ *Poznámka:* V EŠSK sú v rámci HK (EK) evidované trestné činy napr. skrátenie dane, krádež, ochrana meny, úplatkárstvo, sprenevera, podvod, porušovanie autorských práv.

Záver

Bezpečnostná situácia v Slovenskej republike sa v posledných sledovaných rokoch výraznejšie nezmenila. Aj naďalej je ovplyvňovaná narastajúcim násilím, korupčným správaním a pokračujúcim úpadkom morálnych hodnôt. Neúcta k zákonom a ich účelová aplikácia elitami spoločnosti sa odzrkadľuje v postojoch a konaní aj ostatných spoločenských vrstiev. Tieto javy sa premietli aj do nárastu nielen násilnej, mravnostnej a majetkovej kriminality ale aj hospodárskej kriminality. Všetky tradičné formy kriminality ako napríklad majetková, hospodárska, mravnostná a násilná postupne nadobudli organizovanú formu, čím sa znásobil stupeň ich spoločenskej nebezpečnosti. Znakom, ktorý charakterizuje kriminalitu najhodnovernejšie, je jej štruktúra. Práve ona zaznamenala v poslednom desaťročí zmeny, ktoré verejnosť hodnotí ako znepokojivé a ktoré občania vnímajú ako ohrozenie svojich životov, zdravia, majetku, osobnej slobody a ďalších materiálnych a duchovných hodnôt.

Sledovaním štruktúry celkovej evidovanej kriminality počas rokov 1993 až 2009 sme zistili, že zohľadnením podielu jednotlivých druhov kriminality na celkovej kriminalite došlo k výrazným zmenám.

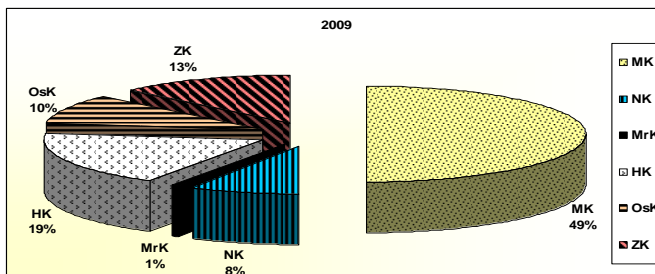
Graf 6. Prehľad štruktúry celkovej kriminality evidovanej v SR v roku 1993

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

Podstatnú zmenu evidujeme predovšetkým pri majetkovej kriminalite, ktorej podiel na celkovej kriminalite počas sledovaného obdobia klesol zo 78% na 49,0%, čo predstavuje pokles takmer o 30%, t.j. o 1/3.

Graf 7. Prehľad štruktúry celkovej kriminality evidovanej v SR v roku 2009

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

Najvýraznejšiu zmenu negatívnym smerom sme evidovali pri hospodárskej kriminalite, ktorej podiel na celkovej kriminalite evidovanej v SR naopak počas sledovaného obdobia stúpol zo 6% na 19%, čo predstavuje trojnásobný nárast, t.j. o 2/3.

Nepatrnú zmenu sme zaevidovali pri násilnej kriminalite, ktorej podiel porovnaním jeho hodnôt v roku 1993 a 2009 stúpol o 1%. Predpokladáme však, že sa podiel síce výrazne nezmenil, no zmenila sa brutalita spáchaných násilných trestných činov.

Podiel mravnostnej kriminality na celkovej evidovanej kriminalite zostal nezmenený, dosiahol hodnotu 1%. Podrobnejšie porovnanie zmeny štruktúry porovnaním rokov 1993 a 2009 je zobrazené v Grafe 6 a Grafe 7.

Bibliografia

1. Horváthová A., Odnicová M., *Vývoj kriminality po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie*. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Slovensko v Európskej únii“ konanej dňa 30.9.2009. Bratislava 2009.
2. Kolektív autorov, *Kriminológia – osobitná časť*, II. diel, Bratislava: Akadémia Policajného zboru. 2001. s. 314. ISBN 80-8054-167-1.
3. Kuchta J., Váľková H. et al., *Základy kriminológie a trestní politiky*. Praha: C. H. BACK, 2005, s. 544. ISBN 80-7179-813-4.
4. Odnicová M., *Vývoj kriminality v SR za obdobie rokov 1989–2006*, s. 68. *Stratégia prevencie kriminality v SR na roky 2007–2010*. 2007.
5. Odnicová M., *Porovnanie vývoja kriminality v Slovenskej republike so susednými krajinami za obdobie rokov 1999–2005*. In: Zborník zo Stáleho medzinárodného seminára „Aktuálne problémy kriminologickej prognostiky V“, Bratislava: Akadémia PZ, 2006, s. 192, ISBN 80-8054-390-9.
6. Odnicová M., *Vývoj evidovanej kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993–2009*. In: *Policajná teória a prax / Police Theory and Practice: časopis Akadémie PZ v Bratislave*. ISSN 1335-1370. – Roč. 18, č. 3 (rok 2010).
7. Vlastné a nepublikované grafické spracovanie štatistických informácií.
8. Výstupy z Evidenčno-štatistického systému kriminality Policajného zboru Slovenskej republiky KSM1 100 za roky 1989 až 2009. ÚCEP Banská Bystrica.
9. Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení ďalších úprav.
10. Zákon NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.